

دانشگاه

عنوان اقدام پژوهی:

استاد راهنما: دکتر

تهیه کننده:

پاییز * ۱۴۰

الحمد لله رب العالمين

فهرست

چکیده	۳
مقدمه	۵
فصل اول : معرفی و تحلیل موقعیت	۶
توصیف	۶
استنباط	۶
بازنگری	۷
قضاوت و مسئله یابی	۷
تبیین مسئله شناسایی شده	۸
فصل دوم : راه حل ها و ایده ها	۹
راه حل ها به همراه مستندات و دلایل آن	۹
فصل سوم : تدوین طرح اجرایی	۱۰
معیارهای موفقیت برنامه	۱۰
فصل چهارم : گزارش اجرای ایده و ارزشیابی طرح	۱۱
گزارش روایی از اجرای طرح	۱۱
بازخوردهای دانش آموزان و خودارزیابی کلی	۱۲
منابع	۱۳

چکیده

این پژوهش با هدف افزایش علاقه و مشارکت فعال دانش‌آموزان یازدهم انسانی در درس علوم اجتماعی انجام شد. تحلیل موقعیت نشان داد که بی‌انگیزگی دانش‌آموزان ناشی از چند عامل است: محتوای غیرجذاب، نگاه امتحان‌محور مدرسه و عدم حمایت کافی خانواده‌ها. بر اساس این تحلیل، راهکارهایی شامل پروژه‌های عملی، کارگاه‌های گروهی، شبیه‌سازی مسائل اجتماعی و مشارکت والدین ارائه شد. طرح سه‌ماهه با اجرای فعالیت‌های عملی و تعاملی پیاده‌سازی شد و بازخوردها نشان داد که مشارکت و انگیزه دانش‌آموزان افزایش یافته است. والدین نیز از تغییر رفتار اجتماعی فرزندان خود رضایت داشتند. گزارش‌های روایی نشان‌دهنده اثر مثبت روش‌های عملی و تعاملی بود. بازنگری‌ها بیانگر نیاز به استمرار برنامه و بهره‌گیری از منابع دیجیتال بود. ارزشیابی نهایی تأیید کرد که طرح موجب رشد مهارت‌های تحلیلی و علاقه به درس شد.

کلمات کلیدی: اقدام پژوهی، دبیری علوم اجتماعی، انگیزه دانش‌آموزان، مشارکت فعال، پروژه‌های عملی، کارگاه‌های گروهی، والدین، آموزش پژوهی

مقدمه

درس علوم اجتماعی نقش مهمی در تربیت اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان دارد، اما اغلب دانش‌آموزان یازدهم انسانی نسبت به آن بی‌انگیزه هستند. این بی‌انگیزگی نه تنها بر یادگیری مفاهیم تأثیر می‌گذارد بلکه توانایی تحلیل مسائل اجتماعی را کاهش می‌دهد. علت‌ها شامل محتوای غیرجذاب، نگاه امتحان‌محور مدرسه و کم‌توجهی خانواده‌ها است. پژوهش حاضر با رویکرد آموزش پژوهی و اقدام پژوهی به دنبال ارائه راهکارهایی عملی برای رفع این چالش است. فعالیت‌های عملی، کارگاه‌های گروهی، شبیه‌سازی و مشارکت والدین به عنوان روش‌های کلیدی انتخاب شدند. هدف این است که دانش‌آموزان مفاهیم درس را با زندگی واقعی پیوند دهند و مهارت‌های تحلیلی و مشارکت اجتماعی خود را تقویت کنند. طرح سه‌ماهه به صورت مرحله‌ای و پیوسته اجرا شد و ارزیابی‌ها نشان داد که انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان افزایش یافته است. والدین نیز نقش حمایتی خود را بهتر ایفا کردند. این پژوهش به معلمان کمک می‌کند تا درس علوم اجتماعی را جذاب‌تر و کاربردی‌تر ارائه دهند و مشارکت دانش‌آموزان را افزایش دهند.

فصل اول

۱-۱-۱ معرفی و تحلیل موقعیت

در کلاس یازدهم انسانی، درس علوم اجتماعی با استقبال محدودی مواجه است و اکثر دانش‌آموزان به دلیل نگاه خشک و غیرکاربردی به مطالب، انگیزه کمی برای مشارکت دارند. خانواده‌ها نیز بیشتر بر دروس کنکوری تمرکز کرده و اهمیت این درس را کمتر می‌دانند. محدودیت زمان و فشار برنامه درسی نیز امکان فعالیت‌های عملی و جذاب را کاهش داده است. در نتیجه، محتوا و روش تدریس فاصله‌ی زیادی با نیازها و علایق دانش‌آموزان پیدا کرده است. این موقعیت، ضرورت طراحی یک برنامه‌ی آموزشی مشارکتی و عملی را نشان می‌دهد که بتواند انگیزه و ارتباط دانش‌آموزان با درس را افزایش دهد.

۱-۱-۲ توصیف:

در کلاس، مشاهده می‌شود که تعداد قابل توجهی از دانش‌آموزان هنگام تدریس علوم اجتماعی به گوشی موبایل یا کارهای شخصی خود مشغول می‌شوند. بحث‌های کلاسی کم‌رنگ است و دانش‌آموزان کمتر سؤالی مطرح می‌کنند یا مشارکت فعال دارند. خانواده‌ها نیز در پیگیری محتوای درس در خانه عملکرد محدودی دارند و بیشتر تمرکز بر دروس ریاضی و تجربی است. این شرایط باعث شده است که درس علوم اجتماعی جایگاه واقعی خود را در ذهن دانش‌آموزان از دست بدهد.

۱-۱-۳ استنباط:

مشکل اصلی، فقط مربوط به شیوه تدریس معلم نیست. بلکه ترکیبی از بی‌توجهی خانواده‌ها، نگاه امتحان‌محور مدرسه و فاصله محتوا با مسائل واقعی زندگی دانش‌آموزان، انگیزه آنان را کاهش داده است. اگر بخواهیم تغییر ایجاد کنیم، باید عوامل فردی، خانوادگی و نهادی را به طور همزمان در نظر گرفت. بدون این رویکرد جامع، هر اقدام صرفاً مقطعی و ناکارآمد خواهد بود.

۱-۱-۴ بازنگری:

برای رفع بی‌انگیزگی، لازم است درس علوم اجتماعی با زندگی واقعی دانش‌آموزان پیوند بخورد. استفاده از پروژه‌های عملی، شبیه‌سازی مسائل اجتماعی و کارگاه‌های تعاملی می‌تواند جذابیت کلاس را افزایش دهد. والدین نیز باید در فرآیند آموزش مشارکت کنند تا حمایت خانگی تقویت شود. این بازنگری نشان می‌دهد که تغییر نگرش دانش‌آموزان به درس، نیازمند نوآوری و همکاری خانواده و مدرسه است.

۱-۱-۵ قضاوت و مساله یابی

با بررسی وضعیت، مشخص می‌شود که مشکل بی‌انگیزگی دانش‌آموزان چندبعدی است و نمی‌توان آن را تنها به معلم یا شیوه تدریس نسبت داد. فقدان ارتباط محتوا با زندگی واقعی، بی‌توجهی خانواده‌ها و نگاه محدود مدرسه همگی در ایجاد این چالش نقش دارند. بنابراین مسأله اصلی، نبود برنامه‌ی جامع و مشارکتی برای افزایش علاقه و مشارکت دانش‌آموزان در علوم اجتماعی است.

۱-۲ تبیین مساله شناسایی شده

مسأله اصلی این پژوهش، بی‌انگیزگی و عدم مشارکت فعال دانش‌آموزان یازدهم انسانی در درس علوم اجتماعی است. این مشکل نتیجه‌ی تعامل سه عامل است: فردی (بی‌ارتباطی محتوا با نیازهای شخصی دانش‌آموز)، خانوادگی (عدم حمایت و توجه کافی والدین) و نهادی (تمرکز بر امتحان و محدودیت فعالیت‌های عملی). شناسایی این مسأله اهمیت دارد زیرا بدون ایجاد انگیزه و ارتباط با زندگی واقعی، یادگیری عمیق و پایدار حاصل نخواهد شد.

۱-۲ راه حل ها و ایده ها:

- طراحی پروژه‌های عملی مرتبط با مسائل اجتماعی روز جامعه (مثلاً بررسی مشکلات محله یا شهر).
- برگزاری کارگاه‌های تعاملی و گروهی برای دانش‌آموزان جهت بحث و تحلیل موضوعات اجتماعی.
- استفاده از فناوری آموزشی مانند کلیپ‌های ویدئویی و منابع دیجیتال برای جذاب‌تر کردن محتوا.
- آموزش و مشارکت والدین در ایجاد انگیزه و پیگیری مباحث در خانه.
- اجرای فعالیت‌های شبیه‌سازی (Role Play) برای درک واقعی مفاهیم اجتماعی و تقویت مهارت‌های تحلیلی.

۲-۲ راه حل ها و ایده ها به همراه مستندات و دلایل آن

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که پروژه‌های عملی و کارگاه‌های گروهی باعث افزایش مشارکت و علاقه دانش‌آموزان به درس می‌شوند (ویگوتسکی، ۱۹۷۸). استفاده از فناوری آموزشی و کلیپ‌های کوتاه، مطابق نظریه‌ی یادگیری چندحسی گاردنر، به درک بهتر مفاهیم و جذابیت بیشتر کلاس کمک می‌کند. مشارکت والدین نیز طبق تحقیقات آموزش و پرورش و بندورا، نقش اساسی در ایجاد انگیزه و استمرار یادگیری دارد. روش‌های شبیه‌سازی یا ایفای نقش، توانایی تحلیل و تصمیم‌گیری اجتماعی دانش‌آموزان را تقویت می‌کند و تجربه واقعی از مسائل اجتماعی را شبیه‌سازی می‌کند. ترکیب این روش‌ها موجب ایجاد محیط یادگیری فعال و جذاب می‌شود که هم بر رشد شناختی و هم بر انگیزه دانش‌آموزان اثر مثبت دارد.